

11. Селиванов В.И. Избранные психологические произведения. – Рязань, 1992. – С. 227.
12. Юркевич В. С. Саморегуляция как фактор общей одаренности. – В кн.: Проблемы дифференциальной психологии. – М., 1972, – т. 7. – С. 233 – 249.

In the article the correlation and psychological substance of the such concepts as self – regulation, self – management, self – organization and self – determine is analysed. There are shown their special features and differences.

Key words: self – regulation, self – management, self – organization and self – determine.

УДК 373.61 : 373.211.24

ББК 74.1р

Маріанна Матішак

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК САМОМЕНЕДЖМЕНТУ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДНЗ

У статті розглянуто сутність поняття “самоменеджмент” у сучасній літературі, з’ясовано його роль у професійному розвитку особистості майбутніх вихователів ДНЗ. Наголошується на необхідності формування у студентів навичок самоменеджменту задля професійного становлення і розвитку.

Ключові слова: самоменеджмент, навички самоуправління, професійний розвиток, майбутні вихователі ДНЗ.

Постановка проблеми. Сучасне суспільство потребує конкурентоздатного фахівця, відкритого до інновацій, здатного швидко реагувати на зміни та самовдосконалюватися. Як свідчить аналіз тенденцій реформування освітньої системи в Україні, професійна підготовка майбутніх педагогів має відповідати новим соціально-економічним умовам розвитку суспільства. При цьому спостерігаються протиріччя між новими завданнями інноваційно орієнтованої освіти та неготовністю молодих вихователів дошкільних закладів до роботи у конкурентному середовищі і, відповідно, до самовдосконалення, саморозвитку, самореалізації, побудови власної кар’єри.

Зазначимо, що у структурі готовності до педагогічної діяльності важливе місце посідають управлінські якості майбутнього фахівця, які забезпечують його здатність організувати і координувати діяльність дитячого колективу задля досягнення освітніх цілей та сприяють розвитку ініціативності, самостійності, активності кожної дитини. Нові реалії педагогічної дійсності адекватно враховуються під час опанування студентами навичок педагогічного менеджменту та самоменеджменту. Майбутні педагоги ознайомлюються з теоретико-методологічними аспектами менеджменту в дошкільних навчальних закладах й удосконалюють уміння і навички ефективного використання сучасних технологій для управління навчально-виховним процесом. Засвоєння майбутніми педагогами навичок самоменеджменту сприяє раціональному управлінню професійною кар’єрою, творчому саморозвитку та самореалізації особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема підготовки майбутніх педагогів дошкільних навчальних закладів до здійснення педагогічного менеджменту досліджується науковцями в різних аспектах: теоретико-методологічні основи менеджменту в освіті (В.Берека, Л.Даниленко, О.Зайченко, Л.Пермінова); психологічні основи ефективного менеджменту (О.Бондарчук, Л.Карамушка, Н.Коломінський, Є.Ходаківський); специфіка управління закладами дошкільної

освіти (Л.Артемова, К.Крутій, Л.Пісоцька та ін.); самоменеджмент фахівців різних галузей (Л.Зайверт, М.Лукашевич, М.Орликовський, Б.Ренькас, О.Штепа). Попри велику кількість публікацій, заслуговують на увагу питання визначення змісту, форм і методів формування навичок самоменеджменту майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

Метою статті є теоретичне обґрунтування поняття самоменеджмент педагога та характеристика змісту підготовки майбутніх вихователів ДНЗ до здійснення самоменеджменту професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Комплексний підхід до дослідження проблеми формування навичок самоменеджменту в майбутніх вихователів ДНЗ передбачає обґрунтування категоріального апарату порушеної проблеми.

Поняття “самоменеджмент” уперше використав провідний німецький тайм-менеджер, науковець Лотар Зайверт. Автор вивчає самоменеджмент у контексті управління людиною власним часом і пропонує таке визначення: “Самоменеджмент – це послідовне і цілеспрямоване використання надійних методів оптимального і свідомого використання людиною власного часу в щоденній діяльності” [4, с. 18]. Насамперед, у дослідженнях Л.Зайверта вміщено рекомендації для успішної організації професійної діяльності менеджерів-керівників (до прикладу, в книзі “Ваш час у ваших руках” автор пропонує теоретичне обґрунтування основних понять і практичні поради для керівників щодо раціонального й економного використання робочого часу). Аніта та Клаус Бішоф вважають самоменеджмент ключовою технікою, яка передбачає постановку професійної мети, здатність досягнути її, організувати роботу, правильно використовувати час, розвивати комунікативні навички та ефективно співпрацювати з колегами [2, с. 8].

На сучасному етапі спостерігається посилення інтересу до порушеної проблеми в наукових розвідках фахівців різних галузей. При цьому вчені зауважують, що питання, пов’язані з саморозвитком, самоуправлінням, самоорганізацією особистості стосуються не лише керівників, а й працівників різних рівнів, які прагнуть досягнути успіху в професійній діяльності. Відповідно, самоменеджмент розглядають як: 1) науку про самоуправління і самоорганізацію людини; 2) здатність людини планувати свою діяльність; 3) управління власними ресурсами задля досягнення успіху в професійній діяльності; 4) стратегію побудови ділової кар’єри; 5) активність особистості, орієнтовану на саморозвиток та управління власним професійним зростанням та ін. Отож, сутність поняття самоменеджменту охоплює низку категорій, пов’язаних з проблемою самореалізації особистості: самопізнання, самовдосконалення, самоконтроль, оптимальне використання власних можливостей, ресурсів і часу для досягнення успіху.

О.Штепа, досліджуючи проблему самоменеджменту сучасного фахівця, визначила основні його напрями: тайм-менеджмент – організація часу (Д.Адаір), стрес-менеджмент – самоорганізування у стресових ситуаціях (М.Фрезе), тім-менеджмент – командний менеджмент (Г.Паркер), імпресіон-менеджмент – менеджмент справляння враження (Е.Джоунс), ресурс-менеджмент – самоорганізування особистих цінностей (О.Штепа) [9, с. 225].

Цікавим для нашого дослідження є підхід до проблеми самоменеджменту у психолого-педагогічній науці. До прикладу, Н.Войніленко розглядає поняття “професійно-педагогічний самоменеджмент”, і пропонує таке визначення: “це специфічна активність педагога, що ґрунтується на технологіях ефективного використання часу та цілеспрямованої регуляції поведінки і дій, забезпечує

організацію власної діяльності в різних напрямках розвитку” [3, с. 11]. А.Зайцева вивчає проблему самоменеджменту майбутніх учителів музики і конкретизує категорію “музично-педагогічний самоменеджмент” як цілеспрямоване застосування майбутнім фахівцем найбільш ефективних методів, прийомів та технологій професійного самовдосконалення з метою оптимального використання власного потенціалу, суб’єктивних особливостей та часу [5].

Як відомо, рівень і якість освіти педагога залежить від особистісних характеристик сучасного фахівця: інтересів, установок, потреб, власної активності в оволодінні науковими знаннями та вміннями, цілеспрямованості, свідомості і наполегливості у саморозвитку [1, с. 12]. Отож, у контексті досліджуваної проблеми розглядатимемо самоменеджмент майбутніх вихователів ДНЗ, як послідовне і цілеспрямоване використання ефективних методів, прийомів, технологій організації педагогічної діяльності з урахуванням власних можливостей, ресурсів і часу задля професійної та особистісної самореалізації.

У наукових дослідженнях виокремлено основні функції самоменеджменту фахівця. А саме: 1) визначення мети, 2) планування, 3) прийняття рішення, 4) реалізація та організація, 5) контроль, 6) інформація та комунікація (найважливіша функція самоменеджменту) [4; 7; 8; 9]. Підготовку майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до здійснення самоменеджменту педагогічної діяльності доцільно здійснювати у руслі реалізації перелічених функцій.

Для ефективної реалізації самоменеджменту майбутній педагог повинен *визначити цілі* професійної діяльності та особистісного розвитку, що дозволить окреслити очікувані результати, сконцентрувати зусилля та відповідні особистісні ресурси. При цьому мета має бути реальною і досяжною. Майбутній педагог повинен мати адекватне уявлення про власні позитивні і негативні якості, володіти відповідними професійними навичками, вміти визначити пріоритети та життєві цінності. Цьому сприяє здійснення самоаналізу, відповіді на питання “чого я хочу досягнути?”, “що я можу зробити?” та ін. Необхідно врахувати також фізичний стан організму та психологічні характеристики особистості, а також особливості сімейних обставин.

Можна запропонувати студентам розмежувати стратегічні й тактичні цілі й записати їх на аркуші паперу. Такий підхід допомагає не тільки сформулювати мету, а й усвідомити її, здійснити перший крок на шляху до її досягнення.

Визначення основних напрямів саморозвитку та їх ресурсного забезпечення здійснюється під час *планування діяльності*. В менеджменті планування розглядається у трьох вимірах: стратегічне, тактичне (середньої тривалості) і оперативне (поточне) [8, с. 32]. Однак у практиці самоменеджменту рекомендується планувати діяльність на осяжний період часу (місяць, тиждень, день...). Якщо мова йде про планування процесу досягнення життєвих цілей (особистісних або професійних), Аніта та Клаус Бішоф пропонують планувати рік і більше [2, с. 64].

Майбутніх педагогів необхідно ознайомити з технологією розробки плану особистої діяльності. При цьому доцільно скористатися поетапною схемою, яку пропонує М.Орликовський. А саме: 1) скласти перелік видів діяльності, які потрібно виконати у планованому періоді; 2) визначити витрати часу на виконання окремих операцій; 3) розрахувати резерв часу; 4) визначити фонд робочого часу планованого періоду; 5) контроль – якщо часу не вистачає, переглянути перелік окремих видів діяльності; 6) скласти план; 7) внести зміни під час реалізації [6, с. 76].

Результати аналізу наукових досліджень у галузі самоменеджменту свідчать про існування методик, які допомагають ефективно і раціонально планувати діяльність і *приймати рішення* про першочерговість завдань і справ. А саме: методи “ALPEN”, АБВ-аналізу, Ейзенхауера, принцип Паретто та ін. До прикладу, Д.Ейзенхауер розподіляв завдання за двома критеріями: важливість і терміновість. Професійні завдання необхідно оцінювати і виконувати відповідно до їх важливості і терміновості. А саме:

1. Термінові і важливі справи, які потребують негайного виконання особисто керівником.

2. Термінові, але менш важливі справи необхідно делегувати іншим працівникам. Терміновість таких завдань може відволікати увагу керівника від більш важливих справ.

3. Менш термінові, але важливі завдання. Попри важливість такі завдання не потребують негайного виконання, однак ситуацію необхідно тримати під контролем. Виконання таких справ рекомендується повністю або частково доручати іншим.

4. Менш термінові й менш важливі завдання. Д.Ейзенхауер вважав, що такі завдання тільки захаращують стіл і тому їх слід “викинути у корзину”, тобто позбутися [6, с. 81].

Ознайомлення з переліченими методами є особливо актуальним для майбутніх керівників дошкільних навчальних закладів, вихователів-методистів та ін. Майбутнім вихователям доцільно ознайомитися з методиками самоменеджменту в процесі підготовки наукових повідомлень та виконання практичних завдань.

Функція *реалізації та організації* у контексті самоменеджменту педагога передбачає дотримання режиму дня, урахування найоптимальнішого часу працездатності під час планування діяльності упродовж робочого дня тощо. Реалізація цієї функції формує здатність педагога концентрувати увагу на важливих професійних завданнях, враховувати пік працездатності, реалізовувати індивідуальний стиль педагогічної діяльності. Однак у педагогічній діяльності нерідко з'являються певні перешкоди, “поглиначі часу”, відхилення від запланованих видів діяльності, що призводить до напруження, стресу, емоційної нестабільності особистості. Вихователь повинен урахувати такі можливості й не втрачати самовладання у непередбачуваних ситуаціях. Крім означених аспектів, педагог має забезпечити собі можливість відпочинку впродовж робочого дня, відновлення енергії, емоційного розвантаження.

Функція *контролю* реалізується у процесі порівняння задуму з отриманим результатом. Для ефективної реалізації самоменеджменту педагогічної діяльності педагог повинен здійснювати самоконтроль у процесі досягнення часткових або проміжних результатів, а також визначеної мети. Отож, контроль необхідно здійснювати на різних етапах організації педагогічної діяльності. Високий рівень самоконтролю допомагає педагогу долати перешкоди й вирішувати проблеми, які можуть виникнути у практичній діяльності.

Період активного розвитку інформаційних технологій спонукає педагогів використовувати раціональні способи обробки *інформації та комунікацій*, які є важливими функціями самоменеджменту. Сучасний педагог повинен уміти ефективно працювати з інформацією: знаходити, аналізувати, узагальнювати, виокремлювати найголовніше, позбуватися зайвого і непотрібного. У цьому аспекті підвищується актуальність проблеми володіння майбутнім вихователем ДНЗ інформаційно-комунікативними технологіями, зокрема, уміння знаходити нові методи і

форми їх застосування у професійній діяльності. А саме: використання освітніх ресурсів, формування медіатеки, залучення батьків до навчально-виховного процесу (інформаційні стенди, тематичні сайти, освітні програми для дошкільників тощо).

На нашу думку, студентів також доцільно ознайомити з прийомами самовдосконалення, які пропонує О.Антонова. А саме: прийоми, спрямовані на використання інтелекту (особисті правила або девізи, самонагадування); прийоми, спрямовані на використання почуттів (самосхвалення, самозаохочення, самокритика, самоосуд, самопокарання); прийоми, спрямовані переважно до вольових зусиль та до практики поведінки (самообіцянка, самозобов'язання, клятва, намір, самопідбальорювання, самозаборона) [1, с. 12]. Використання перелічених методів і прийомів сприяє формуванню особистісної складової самоменеджменту. Відповідно у майбутніх педагогів формуються вольові якості, вони вчаться регулювати поведінку відповідно до вимог педагогічної професії, керувати зовнішніми проявами власних емоцій, виконувати певні правила, дотримуватися режиму дня тощо.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отож, самоменеджмент сучасного педагога є необхідною умовою його саморозвитку, самовдосконалення, побудови ефективної професійної діяльності.

Запропонована стаття не вичерпує всіх проблем порушеної тематики. Перспективи подальших досліджень вбачаємо в необхідності обґрунтування форм і методів підготовки майбутніх вихователів до здійснення самоменеджменту, зокрема, використання ІКТ в освітньому процесі вищих навчальних закладів.

1. Антонова О. Професійне самовдосконалення майбутнього вчителя шляхом розвитку його здібностей та обдарувань / О.Антонова // Нові технології навчання: Наук.-метод. зб. – Київ-Вінниця, 2014. – Вип. 81. – С. 8-13.
2. Бишоф А. Самоменеджмент. Эффективно и рационально / А.Бишоф, К.Бишоф; [пер. с нем. Д. А. Пергамент]. – 2-е изд., испр. – М.: Омега-Л, 2006. – 127 с.
3. Войніленко Т.В. Основи професійного самовдосконалення педагога: методичні рекомендації / Т.В.Войніленко. – К.: НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2005. – 20 с.
4. Зайверт Л. Ваше время – в Ваших руках: (Советы руководителям, как эффективно использовать рабочее время) Пер. с нем./Авт. предисл. В.М.Шепель. – М.: Экономика, 1990. – 232 с.
5. Зайцева А. Музично-педагогічний самоменеджмент у контексті виконавської діяльності майбутніх учителів музики / А.Зайцева [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Moztm/2010_5/20.pdf
6. Орликовський М. О. Самоменеджмент. Практикум: терміни, тести, практичні завдання та ситуації: навч. посіб. / М. О. Орликовський, Г. В. Осовська, В. І. Ткачук. – К. : Кондор, 2012. – 410 с.
7. Сакун А.А. Самоменеджмент: учеб. пособие / А.А.Сакун, К.П.Аветисян, Н.А.Калугина. – Одесса: ОНАС им. А.С.Попова, 2012. – 144 с.
8. Шатун В.Т. Основи менеджменту: Навчальний посібник / В.Т.Шатун. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2006. – 376 с.
9. Штепа О. Самоменеджмент: процесуальна і диспозиційна характеристика / О.Штепа // Соціогуманітарні проблеми людини. – № 4. – 2010. – С. 224–235

The article deals with the essence of the concept of “Self-management” in modern literature and determines its role in the professional development of the individual future educators. The article emphasizes the need to develop students’ skills of self-management for professional formation and development.

Key words: *self-management, skills of self-management, professional formation, future educators.*